

MIELI ry:n asiantuntijakuuleminen valtion tarkastuskertomuksesta sekä mielenterveys- ja päihdepalveluista hyvinvointialueilla

Tarkastusvaliokunta (K 18/2025 vp) 27.11.2025

Satu raappana, johtaja, lapset ja nuoret
+358 40 840 6681, satu.raappana@mieli.fi

Tarkastuskertomuksesta piirtyy varsin suuri huoli nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluista

- MIELI ry kiittää Valtiotalouden tarkastusvirastoa tärkeästä ja laadukkaasta Nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut hyvinvointialueilla – tarkastuskertomuksesta
  - MIELI ry kannattaa tarkastuskertomuksessa esitettyjä selkeitä suosituksia nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden turvaamiseksi ja kehittämiseksi
- Nuorten mielenterveyspalvelujen kokonaisuus on aliresursoitu sekä liian heikosti ohjattu ja koordinoitu
  - Puutteet vaarantavat nuorten oikeuden lainmukaiseen mielenterveys- ja päihdehoitoon sekä asettavat nuoret eriarvoiseen asemaan riippuen asuinpaikasta

Suositusten toimeenpanoon huomiota – nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut on saatava kuntoon

- MIELI ry esittää, että tarkastuskertomuksen suositusten toteutumiseksi tehdään toimeenpanosuunnitelma, jota STM koordinoi
  - Suositusten toimeenpano tulee tehdä kansallisella ja hyvinvointialuekohtaisella tasolla
  - Tarvitaan valtakunnallisia linjauksia palvelujen yhtenäisistä rakenteista, ikärajoista, hoitoketjuista ja tietopohjasta
- On hienoa, että tarkastuskertomuksesta tehdään jälkiseuranta vuonna 2027. MIELI ry esittää, että seurannassa arvioitaisiin lisäksi
  - palveluiden saatavuuden etäisyyttä palveluverkon harventuessa,
  - mahdollisuutta saada myös kasvokkaista apua,
  - toukokuussa 2025 voimaan tulleen lasten ja nuorten terapiatakuun toimeenpanoa

MIELI ry:n esitykset tarkastuskertomuksen pohjalta

1. Sattumanvaraiset ikärajat on korjattava

- Ikärajat tulisi yhtenäistää valtakunnallisesti ja ulotettava vähintään 24 ikävuoteen

2. Perustason mielenterveyspalvelut on saatava kuntoon

- Myös perheiden ja läheisten tuki on varmistettava, koska se on nykyisin hyvin vähäistä ja vaihtelee alueittain

3. Erikoissairaanhoidon tulee olla riittävää

- Psykiatriseen erikoissairaanhoitoon pääsy ja hoidon laatu on turvattava nykyistä paremmin
- Palvelujen laadusta ja saavutettavuudesta on kerättävä systemaattisesti palautetta nuorilta, myös niiltä, jotka ovat jääneet palvelujen ulkopuolelle

MIELI ry:n esitykset tarkastuskertomuksen pohjalta

4. Mielenterveys- ja päihdepalvelut on integroitava ja päihdehoitoa on kehitettävä

- On luotava kansallinen toimintamalli mielenterveys- ja päihdepalveluiden yhdistämiseksi tiiviiksi kokonaisuudeksi

5. Ostopalveluiden hallitsemattomaan käyttöön on puututtava

- Hyvinvointialueiden tulee ensisijaisesti rakentaa perustason mielenterveyspalvelut ja ydinosaaminen omana toimintana

6. Hoitoon pääsyn yhdenvertaisuus ja hoitopolkujen toimivuus tulee varmistaa

- Hoitopolut on rakennettava selkeiksi ja koordinoiduiksi niin, että vastuu nuoren hoidosta ei siirry palvelusta toiseen ilman suunnitelmallisuutta
- Jokaisella nuorella on oltava selkeä vastuutaho

7. Tiedolla johtamista on vahvistettava

- STM:n tulee selkeyttää hoitotakuun tulkintaa valtakunnallisesti ja yhtenäiset kirjaamis- ja seurantakäytännöt on otettava käyttöön kaikilla hyvinvointialueilla

Sekasin-chatin tilannekuvaa: Nuorten avuntarve on suurta ja ongelmat ovat syventyneet

- Sekasin-chatissa on käyty tänä vuonna lähes 50 000 keskustelua, mutta silti 60 % yhteydenotoista on jäänyt jonoon
- Tuen tarpeen kasvun lisäksi näkyy nuorten ongelmien syveneminen
  - Itsetuhoisuus on noussut kolmanneksi yleisimmäksi yhteydenoton syyksi ja siitä keskustellaan noin 22 kertaa joka päivä
  - Tänä vuonna on soitettu yli 250 kertaa hätänumeroon, joista yli 80 % on koskenut akuuttia itsemurhatilannetta
- 86 % nuorista kertoo, että olisi jäänyt huoliensa kanssa yksin ja 37 % nuorista kertoo, että olisi satuttanut itseään ilman Sekasin-chatia (Asiakaspalaute 2025, N=1135)
  - Vain 7 % nuorista olisi varannut ajan ammattilaiselle, vaikka monen tilanne on vakava
- Sekasin-vaikuttamisbotti keräsi nuorten kokemuksia mielenterveyspalveluista ja avunsaannista kesällä 2025 (N=198)
  - Lähes 60 % nuorista koki, että palvelut eivät ole kesällä saatavilla
  - 50 % täysi-ikäisistä ja 16 % alaikäisistä koki, ettei apua mielenterveyteen saa muinakaan vuoden aikoina

Nuorten pahoinvointi näkyy MIELI ry:n kriisityössä – myös vanhemmat hakevat tukea

- MIELI Kriisipuhelimessa vastataan noin 100 000 puheluun vuosittain, joista noin 10 000 käydään alle 29-vuotiaiden kanssa
- Ahdistuneisuus ja itsetuhoisuus ovat keskeisiä syitä ottaa yhteyttä Kriisipuhelimeen, joka on auki vuorokauden ympäri
- Puutteet nuorten saamassa hoidossa ja tuessa näkyvät myös vanhempien ja muiden läheisten kuormittumisena
  - Vanhemmat kantavat paljon huolta nuorten itsetuhoisuudesta, päihteidenkäytöstä sekä loppuun palamisesta
  - Usein vanhempien oma jaksaminen on vähissä. Tuki vanhemmille ja muille läheisille vaihtelee hyvinvointialueilla erittäin paljon, kuten raportissa mainitaan

Nuorten mielenterveyden haasteiden ja palvelutarpeen kasvu vaatii ennaltaehkäisyyn panostamista

- Nuorten heikentynyt mielenterveys vaatii palveluiden lisäksi mielenterveyden vahvistamista ja ongelmien ennaltaehkäisyä. Mikään hoito ei tule riittämään, jos ennaltaehkäisyssä ei onnistuta paremmin.
- Hyvinvointialueilla on hoidon lisäksi lakisääteinen velvoite terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen
  - Mielenterveyden edistämiseen käytetyt resurssit ovat olleet varsin vähäiset (STM, 2025)
- Järjestöillä on keskeinen rooli ennaltaehkäisyssä ja varhaisen vaiheen tuessa, jolla voidaan vähentää muiden mielenterveyspalveluiden tarvetta sekä ehkäistä nuorten itsemurhia
  - Sote-järjestöjen toimintaedellytyksiä haastavat Orpon hallituksen yli kolmanneksen leikkaukset STEA-avustuksiin
  - Hyvinvointialueiden kumppanuudet ja resurssointi nousee entistä keskeisemmäksi valtakunnallisen rahoituksen vähentyessä

MIELI ry:n kirjallinen asiantuntijalausunto on myös toimitettu valiokunnalle.

Kiitos!

